

1908

Inledning

En otillfredsställande rösträttsreform som gällde först efter 1908 års val, arbetskonflikter, åtal och straffåtgärder enligt Åkarps- och Staafflagarna – bland annat konfiskerades en "anstötlig" fana under majdemonstrationen i Stockholm – inga förbättringar på det sociala området – exempelvis föll en socialdemokratisk motion om lagstadgad 8-timmarsdag, också en liberal motion om arbetslöshetsförsäkring avvisades – och allmänt en högerreaktion präglade hösten 1907 och våren 1908. Regeringen Lindman prioriterade också ett förstärkt försvar, och det fanns tendenser till ett närmande till Tyskland. Sverige hade dessutom i december med Gustaf V fått en ny kung som inte var främmande för den senare omläggningen av utrikespolitiken..

I majtalet tog Branting upp dessa förhållande men också försvarsfrågan. Han markerade visserligen sin försvarsvänlighet men varnade å ana sidan för militarismen och ökande försvarsbörder, å andra sidan för den påtagliga krigsfaran genom "roflystna härskare". Han erkände också – det återkom han flera gånger senare, särskilt efter krigsutbrottet 1914 – att arbetarrörelsen fortfarande var en minoritet och för svag att kunna genomdriva sitt fredsprogram.

1. Majtalet

- Ort: Nyköping, Stora torget.
- Källa: Södermanlands Läns Tidning 1908-05-04, s. 3, Första majdemonstrationerna. I Nyköping.

[...]

Tåget [samlingen på Stora torget] gick den förut bestämda vägen rundt staden och var vid half tretiden åter på St. torget, där framför residenset en rödklädd talarestol var rest. Sedan kommunordföranden, hr Håkansson, yttrat några inledningsord och sångarna sjungit marseljäsen med svensk text, och en vårsång, besteg redaktör Hjalmar Branting talarestolen och höll ett timslångt tal om socialismens betydelse. Hr Branting är ju känd som en framstående talare, och till innehållet var hans föredrag ganska hofsam och fritt för svårare utfall mot oliktänkande.

Inledningsvis berördes rösträttsfrågan och framhölls, att socialisterna ej ansåge denna löst genom det nu hvilande förslaget, utan önskade en genomgripande författningsrevision med rösträtt för kvinnor, sänkt åldersstreck, borttagande af fordran på skattebetalning för rösträtt och af den 40-gradiga kommunala röstskalan. Så följde en längre utveckling af 8-timmarsdagen och dess fördelar, och därefter öfvergick tal. att orda om den nuvarande allmänna ställningen.

Långt ifrån att dessa arbetareklassens nyssnämnda kraf möttes med välvilja och förståelse af den bestämmande majoriteten i riksdagen, hotade i denna stund försök att tränga arbetarne tillbaka genom att kringskära yttrande- och tryckfriheten, hindra fackföreningarna att göra allt det goda för arbetarne som de kunna, komma åt deras kassor, förhindra deras möjlighet till effektiv samverkan. Man vill således låta lagstiftningen in i det sista tjäna fåtalets intressen mot det arbetande folkets flertal och förvända lagstiftningen från att vara hvad den bör, ett värn för rättfärdigheten, för allas lika rätt, men därjämte en faktor, som hjälper på och drifver fram utvecklingen, som stödjer de svaga och hjälper dem fram mot de faktiskt starkare – i stället ville man ha en lagstiftning, som sätter ytterligare nya vapen i händerna på de ekonomiskt starkare medborgargrupperna. I detta afseende gällde det för den svenska arbetareklassen att oryggligt slå vakt om den frihet den har, att icke låta sig på något sätt bindas till svårare möjlighet att kämpa för sin frigörelse, det gällde för densamma att i detta hänseende göra allt hvad den kan för att slå tillbaka, och detta icke minst därigenom, att de vid höstens val så förfara, att ingen som är vän af dessa lagar, ingen som icke gifver klart besked i den punkten, släppes öfver bron, utan att man ser på det väsentliga, ser på, att reaktionen står lurande och vill på allt sätt begagna, hvad den tror vara sin korta nådatid, till att binda folket ännu mycket mera, innan den allmänna rösträtten kommer, som visserligen ej är som socialisterna skulle önska den, men dock släpper fram massor af medborgare, som hittills stått utestängda.

I fortsättningen berörde tal. försvarsfrågan och förklarade därvid, att han ingalunda ansåge ögonblicket nu vara inne för oss att gå in på afväpningens väg, ty det är ännu ej så långt hunnet, att arbetareklassens vilja till fred i de tongifvande länderna är den bestämmande, och man måste därför räkna något med fakta, sådana de föreligga, med det förhållande, att arbetarne i dessa länder ännu icke äro tillräckligt starka att ha utrikespolitiken i sin hand. Man finge afvakta, att de finge ett allt fastare grepp härpå, att de göra det allt svårare och svårare för de makthafvande att enligt sina egoistiska intressen låta roflystna härskare vid gynnsamt tillfälle kasta sig öfver en svagare granne. Men man kunde ej garantera, att de nu läte hejda sig, och minst gällde detta om vår östra granne, där despotismens järnhäl för tillfället åtminstone krossat den frihets- och fredsbringande revolutionen. Å andra sidan borde vi dock ej ha ökade försvarsbördor och måste sörja för att dessa minskas i den mån fredsgarantierna växa. Det gällde att hålla militarismen inom rimliga gränser, hålla efter de militära missbruken, och detta vore en uppgift särskildt för arbetareklassen, som vill freden och, när den kommer till makten, skall förverkliga fred och broderskap mellan nationerna.

Talet afslutades med några ord om socialismens ideal, och ett fyrfaldigt lefve höjdes för arbetarnes första maj.

Så spelade musiken "Arbetets söner", och till sist antogs en lång resolution om författningsrevision. lagstadgad åtta timmars arbetsdag, motstånd mot klasslagar och militarism.

2. Nyhetstelegram om majtalet

- Källa: Social-Demokraten 1908-05-02, s. 2 [av Branting?], I landsorten.

(Privattel. till "Soc.-D.")

Nyköping.

Demonstrationen räknade 1,000 man i tåget, med 2 musikkårer, 17 fanor och ett ungdomsklubsstandar med samma inskription, som i Norrköping befanns samhällsvådligt, men naturligtvis av en förnuftig ordningsmakt icke rördes. På stora torget, mellan länsresidenset och rådhuset, voro samlade c:a 2,000 personer. För dessa utvecklade red. *Hj. Branting* innebörden av kravet på lagstadgad 8-timmars-dag, berörde inledningsvis att rösträttsfrågan icke var löst som demokratin måste fordra, manade till enhetlig kamp mot hotande klasslagar och ruinerande militarism, utan att dock genast uppställa avvägningskravet, då särskilt i öster frihetsrörelsen ännu icke gjort sitt genombrott. Arbetarklassens samhälle skall dock med social nödvändighet komma och därmed fred mellan folken och demokratins seger hos varje folk. Resolutionen antogs. Sångföreningen sjöng vackert flera sånger, och "Arbetets söner" unisont. Gott väder.